

KRİPTO PARA KAVRAMI VE DENETİMİ

THE CONCEPT AND CONTROL OF CRYPTO MONEY

Nazan Güngör KARYAĞDI¹
Melik YOLCI²

Öz

Son zamanlarda küreselleşmenin etkisiyle hayatımıza hızlı bir şekilde giren kripto paralar, ticari hayatta sıkça kullanılmaktadır. Dağıtımını internet aracılığıyla gerçekleştirilen ve daha çok yatırım aracı olarak kullanılan kripto paralar, bireyler tarafından fiziksel paralara göre daha çok tercih edilmeye başlanmıştır. Hayatımızı çevreleyen bu varlıkların kullanılması ve finansal sistem içerisinde yer almasına ilişkin birtakım gerekliliklerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu gerekliliklerden bazıları, bu paraların muhasebeleştirilmesi, vergilendirilmesi ve bu paralarla yapılan bütün işlemlerin denetlenmesi gibi gerekliliklerdir. Çalışmanın amacı, kripto paraların kullanılması aşamasında ortaya çıkabilecek sorunların, aksaklıkların tespit edilmesinde denetimin önemi ve rolünün belirlenmesidir. Bu kapsamda, çalışmamızda kripto para ve denetim kavramlarına değinilmiş ve kripto paraların denetimine ilişkin kavramsal bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, İnternet, Para, Kripto Para, Denetim

Jel Kodlar: M40, M41, O32

Abstract

Recently, crypto coins, which have entered our lives quickly with the effect of globalization, are frequently used in commercial life. Crypto coins, the distribution of which is carried out via the Internet and is mostly used as an investment tool, have begun to be preferred by individuals more than physical coins. It is observed that several requirements have arisen regarding the use of these assets surrounding our lives and their inclusion in the financial system. Some of these requirements are requirements such as accounting, taxation and auditing of all transactions made with these coins. The study aims to determine the importance and role of supervision in detecting problems and failures that may arise during the use and exploitation of cryptocurrencies. In this context, the concepts of crypto money and audit were touched upon in the study; a conceptual assessment of the audit of crypto money was made.

Keywords: Globalization, Internet, Money, Crypto Money, Audit

Jel Classification: M40,M41,O32

¹Dr., Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölümü, ngkaryagdi@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3938-4147.

²Dr.Öğr.Üyesi., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Ulaştırma Hizmetleri Bölümü, melikyol.1982@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5414-7460.

GİRİŞ

Teknolojik gelişmelerin artmasıyla birlikte ticaret, finans, muhasebe, denetim, hukuk vb. birçok alanda da büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Son zamanlarda dijitalleşmenin hayatımıza girmesiyle ticaret argümanı olan birçok ürünün de internet ortamına taşındığı görülmektedir. 10 yıllık bir süreçte bütün dünya ülkelerinde kullanılmaya ve her kesimin ilgisini çekmeye başlayan dijital ürünlerden biri de “kripto para”dır. Gerek kamusal gerekse kurumsal olarak büyük yankı uyandıran bu paralar, devletler tarafından kabul görmüş; kullanılmasına yönelik teşvikler yapılmıştır. Ancak bu gelişmeler, beraberlerinde, çözüm bekleyen birtakım problemleri de ortaya çıkarmıştır. Tanımlanması, kullanılması ve muhasebeleştirilmesi, finansal analizlerle incelenmesi gibi konularda yaşanan bazı belirsizliklerin ortaya çıkması denetimi konusunda zorunluluğu gündeme getirmiştir.

Ülkelerdeki uygulama farklılıklarından kaynaklanan sorunların ortak bir bakış açısıyla değerlendirilmesi; gerek bireysel yatırımcılardaki kafa karışıklığı gerekse işletmelerde oluşan karmaşıklıkların giderilmesi gerekmektedir. Bu sebeple kripto para birimlerinin kullanımına, muhasebeleştirilmesine, vergilendirilmesine yönelik bir uygulama birliği sağlanarak ortaya çıkabilecek sorunlar giderilmeli ya da minimize edilmelidir. Bu kapsamda hem kamu hem de işletmeler nezdinde kripto para birimlerinin kullanılması ve işlemlerin yürütülmesine yönelik etkin denetimlerin yapılması büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede konuyla ilgili uzmanlığı olan denetçiler görevlendirilmelidir.

Bu bilgiler ışığında çalışmada öncelikle kripto paralar ile ilgili yapılan akademik çalışmalara, kripto para ve denetim kavramlarına değinilecektir. Kripto paraların denetimine ilişkin bilgilere yer verildikten sonra ise sonuç kısmında konuya ilişkin değerlendirmeler yapılacaktır.

1. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Son yıllarda birçok kesimin ilgisini çekmeye başlayan kripto paralar, bilimsel anlamda da ilgi odağı olmaya başlamıştır. Kripto paralarla ilgili yeni gelişmeye başlayan literatürün de hem ulusal hem de uluslararası akademik çalışmalarda yavaş yavaş yer aldığı görülmektedir. Kripto paraların muhasebeleştirilmesi, vergilendirilmesi, kripto paralar arasındaki ilişkilerin finansal modellerle incelenmesi gibi çalışmalar yapılmaktadır. Literatürde var olan ulusal ve uluslararası çalışmaların bazılarını aşağıda değinilmiştir.

Raiborn ve Sivitanides (2015) çalışmalarında, kripto paralarla ilgili bilgiler vermek istemiştir. Bu kapsamda bu paraların sınıflandırılması, yatırım aracı olarak alınıp satılması, mübadele aracı olarak kullanılması, kripto para madenciliği gibi konulara yer verilmiştir.

Ateş (2016) çalışmasında, kripto para birimlerinin çeşitleri, kullanımı ve muhasebeleştirilmesine yönelik bilgiler sunmayı amaçlamıştır. Bu kapsamda, konuya ilişkin kavramsal bilgiler ışığında kripto para biriminin temel para birimi olarak kabul görmesinin mümkün olmadığına ancak ödeme aracı

olarak değerlendirmesi halinde “*Hazır Değerler*” grubunda muhasebeleştirilmesi gerektiğine değinmiştir. Kullanılması sırasında kâr-zarar durumlarında ise “*646 Kambiyo Kârları/656 Kambiyo Zararları*” hesaplarında muhasebeleştirilmesi gerektiğine değinmiştir.

Şahin (2018) çalışmasında, kripto paraların TMS&TFRS kapsamında değerlendirilmesi, muhasebeleştirilmesi, vergilendirilmesi ve denetimine ilişkin bilgiler vermeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucunda, kripto paraların işleyişine yönelik bir hesap sınıfının kullanılmasının kaçınılmaz olduğunu ifade etmiştir.

Dizkırıcı ve Gökğöz (2018) çalışmalarında, kripto paralar içerisinde yer alan Bitcoin’in Türkiye’de kullanımı ve muhasebeleştirilmesini araştırmıştır. Bitcoin’in yabancı para olarak değerlendirilmesi ve “*108 Diğer Hazır Değerler*” hesabında muhasebeleştirilmesini uygun görmüştür. Muhasebenin temel kavramlarından parayla ölçülebilme kavramı gereğince bütün yabancı paraların ülke para birimine çevrilerek kayıt altına alınması gerekmektedir. Bu sebeple, çalışma sonucunda özün önceliği kavramı göz önünde bulundurularak yabancı paraların Türkiye’de işlem görmesi sırasında TL’ye çevrilmesi ve muhasebeleştirilmesi yönünde bilgiler sunulmuştur.

Polat ve Gemici (2018) piyasada en çok işlem gören 4 kripto para arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, verileri Toda Yamamoto nedensellik analizi ve Johansen eşbütünleşme analizini kullanarak değerlendirmişlerdir. Sonuçlar, analize tabi olan paralar arasında uzun dönemli ilişki ve çift taraflı nedensellik ilişkisi olduğu yönündedir.

Ciaian vd. (2018) çalışmalarında, bitcoin ve diğer alt coinler arasındaki ilişkiyi incelemek istedikleri çalışmalarında, 2013-2016 verilerine ARDL test tekniğini uygulamışlardır. Araştırmadan elde edilen ampirik kanıtlar, kripto paralar arasından kuvvetli ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Çetinkaya (2018) çalışmasında, kripto paraların devletler tarafından kabul edilmesi ve alternatif bir para birimi olarak kullanılmasının piyasalar açısından değerlendirilmesini amaç edinmiştir. Çalışmada bu para birimlerinin piyasadaki yerini swot analiziyle inceleyen araştırmacı, kripto para birimlerinin sırdaş hesap olma, arz artışının yapılamaması gibi fırsatları, dağınık sistemlerle takip edilmesi, hesapların kaydedilmesine ilişkin sorunların olması gibi tehditlerin görüldüğü sonuçlar elde etmiştir. Elde edilen sonuçlara istinaden bu para birimlerinin isteğe göre yönlendirilmeme özelliğini taşıması, miktarın isteğe göre değiştirilmemesi analizin güçlü yanlarını oluştururken; vergilendirilememesi, kara para aklamada kullanıma açık olması gibi durumlar da zayıf yönünü oluşturmaktadır.

Yalçın (2019) çalışmasında, kripto paraların muhasebeleştirilmesi, değişim aracı olarak kullanılmasının Türkiye’deki durumunu incelemiş ve bu kapsamda kripto paraları kullanan işletmelerin Muhasebe sistemi Uygulama Genel Tebliğini ve Uluslararası Muhasebe Standartlarının

ortaya koyduğu kuralların hem muhasebeleştirilme hem de finansal tabloların sunumunda dikkate alınması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Kızıllı (2019)'daki çalışmasında, kripto paraların emtia ve menkul kıymet olarak değerlendirilmesi, nakit ve nakit benzerleri grubunda değerlendirilmesinin yansırı madencilik yaparak kripto para elde edilmesinde muhasebeleştirilmesi işlemlerinin nasıl yapılacağıyla ilgili bilgilere yer verilmiş ve bu çerçevede örnekler yoluyla açıklamalar yapılmıştır.

Karaçalı (2019) çalışmasında, kripto paraların muhasebeleştirilmesini temel alarak; Türkiye'de uygulanan vergi kanunları ve muhasebe standartları açısından muhasebe bilgi sisteminde nasıl kayda alındığı ve değerlendirildiği konusunda bilgilere yer vermiştir. Çalışma sonucunda, kripto paraların muhasebeleştirilmesine ilişkin belirsizliklerin ortadan kaldırılmasının ve bu duruma somut çözümler getirilmesinin gerektiği, kripto paralara olan çekincenin azaltılarak bu paraların yasal düzenlemelerle desteklenmesinin kolaylıklar sunacağı gibi sonuçlar elde edilmiştir.

Salihoğlu ve Han (2019) kripto paralar arasındaki simetrik ve asimetrik ilişkiyi incelemek istedikleri çalışmalarında, Hatemi-J asimetrik ve Hacker simetrik nedensellik testlerini kullanmışlardır. 08/2015-07/2019 arası verilerin incelendiği çalışmada, simetrik testine göre Ethereum'dan Bitcoin'e doğru nedensellik; asimetrik teste göre ise alt coinler arasında da nedensellik olduğu yönünde tespitler yapılmıştır.

Aslan (2020) kripto paraların muhasebeleştirilmesine ilişkin tartışmaları ve finansal raporlama üzerindeki etkileri ortaya çıkarmayı amaçladığı çalışmasında, kripto paraların dijital varlık olarak değerlendirildiği ancak zaman zaman muhasebeleştirilmesiyle ilgili düzenlemelerden kaynaklı tartışmaların yaşandığını ifade etmiştir. Bu tartışmaların muhasebe alanında çalışan ve global düzeyde faaliyet gösteren kuruluş ve meslek mensupları tarafından ortaya konulduğuna ve bu durumun finansal raporlamalar üzerinde çeşitli etkiler oluşturduğu yönünde sonuçlara değinilmiştir.

Güdelci (2020) çalışmasında, kripto paraların UFRS kapsamında nasıl değerlendirildiğini ve muhasebeleştirilmesi gerektiğini açıklamaya çalışmıştır. Çalışma sonucunda bu paraların "*Maddi Olmayan Duran Varlıklar*" grubunda değerlendirerek kayıt altına alınmasını savunmuştur.

Yüksel (2020) çalışmasında, kripto paraların hangi hesapta kayıt altına alınması gerektiğine ve sınıflandırılmasının nasıl yapılacağına dair bilgiler vermeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucunda, bu paraların işletmelere ait "*Stoklar*" hesabında yer alması gerektiğini belirtmiş ve "*154 Kripto Para*" hesabında muhasebeleştirilmesini öngörmüştür.

Şak (2021) çalışmasında, yatırım araçlarına alternatif olan ve piyasada son zamanlarda en çok işlem gören 13 kripto para birimine ait verileri incelemiştir. Bu paraların pozitif ve negatif şokların yaşandığı dönemlerdeki verilerini Hatemi-J asimetrik nedensellik testini kullanarak incelemek istemiştir. Çalışmada, aralarında Bitcoin, Ethereum, Ripple gibi kripto paraların 26/07/2017-27/02/2020

tarihlerindeki günlük kapanış fiyatlarına ilişkin veriler kullanılmıştır. Sonuçlara göre, kripto paraların kazandıran dönemlerinde yatırımcıların yatırım araçlarında çeşitlilik yaşandığı, kaybettiren dönemlerinde ise riski daha az olan paralara yatırım yapıldığı görülmektedir. Pozitif şok dönemlerinde Bitcoin, Ripple, Dash gibi coinler; negatif şok dönemlerinde ise Ripple, Binance coin gibi coinler tercih edilmektedir.

Daha önceden yapılmış akademik çalışmalar değerlendirildiğinde genellikle kripto paraların muhasebeleştirilmesini, kullanılmasını ele alan ve finansal analizlere istinaden ulaşılan sonuçlara yönelik çalışmalar olduğu görülmektedir. Kripto paraların muhasebeleştirilmesi, vergilendirilmesi kadar denetiminin de önemli olduğu bir gerçektir. Kripto paraların denetimine ilişkin, literatürde çok fazla çalışma olmaması çalışmanın önemini göstermektedir.

2. KRİPTO PARA KAVRAMI VE İŞLEYİŞİ

Değişim aracı olarak kullanılan ve evrensel olarak kabul gören, değer biriktirme aracı para olarak tanımlanmaktadır (Parasız, 2007: 44). Para kavramının bir diğer tanımı ise, mal ve hizmet veya borçların geri ödenmesi durumunda bireyler ve işletmeler tarafından kullanılan ve ticari hayatta genel kabul görmüş varlıklar şeklindedir (Karaçalı, 2019: 7). Bireylerin ve toplumların olduğu kadar işletmelerin de ticari hayatlarını kolaylaştıran, diğer işlemlerini gerçekleştirmede kullandıkları temel araçlardan olan para kavramı, ihtiyaçları karşılama büyük rol üstlenmektedir. Gerek anlamsal gerekse fiziksel olarak sürekli değişime uğrayarak günümüze kadar varlığını koruyan para, son zamanlarda yaşanan dijitalleşme sürecine de uyum sağlamaya başlamıştır. Teknolojik gelişmelerin gerisinde kalmayarak değişime uğrayan para, temel işlevini kaybetmeyerek sürece dâhil olmaktadır. 3000 yıllık bir geçmişe sahip olan para, her koşulda hayatımızda var olmuş ve var olmaya devam edecektir (Aslan, 2018: 6).

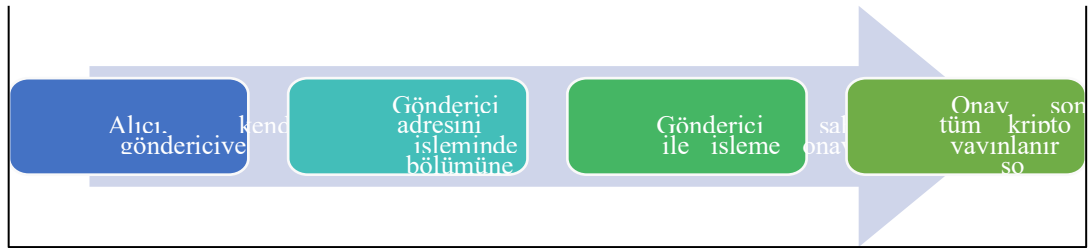
Yaşanan sosyal, ekonomik ve siyasi olaylara rağmen hâlâ varlığını koruyan ve değişime açık olan paranın tarih içinde sürekli bir gelişim içinde olduğu görülmektedir. Bu kapsamda önceleri takas usulüyle kullanılmaya başlayan para büyük değişimlere uğrayarak son zamanlarda teknolojik gelişmelerin hızlanmasıyla kripto para olarak gündeme gelmeye başlamıştır. Paranın değişimi ve gelişim süreci aşağıda Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Paranın Değişimi

Kaynak: Aslan (2018)

Kripto paralar, fiziksel varlıkları olmayan, bir otoriteye bağlı olmadan işlem gören ve belirli merkezleri olmayan; daha az maliyetli, hızlı ve güvenli para transferi olarak bilinen elektronik ortamlarda işleme tabi olan sanal paralardır. İlk olarak 1983 yılında David Chaum tarafından kriptografi temelli ve bir merkezi otorite tarafından yönetime açık olan dijital paranın olması gerektiği görüşü ileri sürülmüştür. Nobel ödüllü iktisatçı Milton Friedman tarafından da 1999 yılında desteklenerek güvenli bir e-paranın olmamasının büyük bir eksiklik olduğu vurgulanmıştır. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak internetin hızlanması ve kullanımının artmasının e-para oluşumuna ve devletler tarafından benimsenmesine katkıda bulunacağını ileri süren iktisatçı, kripto paraların hayatımıza girmesinin hükümetler için de büyük önem taşıdığına değinmiştir. 1998 yılında Wei Dai tarafından “Bmoney” adlı yazıyla ortaya konulan kripto para kavramı, 2008 yılında Satoshi Nakamoto’nun yazdığı “Bitcoin: Eşten-eşe Nakit Ödeme Sistemi” adlı makale ile kripto paraların doğuşu gerçekleşmiştir (Şahin, 2018: 900). Yıllar geçtikçe daha da ileri taşınan kripto paraların işlem süreci Şekil 2’de görülmektedir.

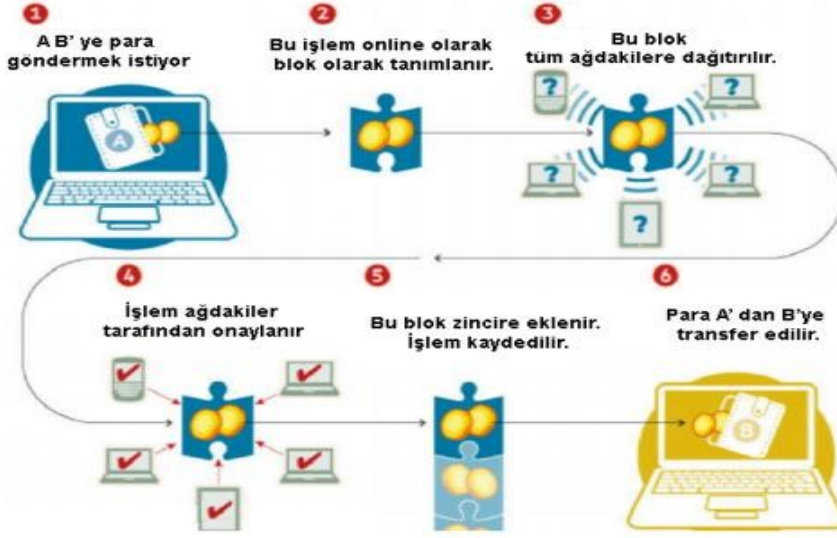

Şekil 2. Kripto Para İşlem Süreci

Kaynak: Şahin (2018)

Kripto para birimleriyle ilgili işlemlerin tümü birden fazla bilgisayar kullanılarak merkezi olmayan bir yapı içerisinde gerçekleştirilmektedir. Yapılan işlemler bir merkez tarafından değil birden çok bilgisayarın kullanımıyla kayıt altına alınmaktadır. Bu durum kripto paralara yönelik yapılan bütün işlemlerin hem kaybolmasını hem de bu konuda yanlışlık yapılmasını engellemektedir (Özkan, 2018: 78). Kripto paralarda işlem güvenilirliğinin ve doğrulanabilirliğinin sağlanması kripto paraları geleneksel paralardan ayıran önemli bir husustur. Kripto paraların işleyişinde önemi büyük olan blok zincir teknolojisi hem saklama hem de teyit etme yönüyle büyük katkı sunmaktadır (Güdelci, 2020: 239). Blok zincir, bir iş ağında gerçekleştirilen işlemleri kaydederek işlemlerin takibini yapan ve verileri dağınık bir şekilde depolayan sanal bir defter olarak tanımlanmaktadır (Karaçalı, 2019: 16). Bloklardan oluşan blok zincirde, bir blok kendinden önceki ve sonraki bloğa bağlı olarak işlemektedir (Özkan, 2018: 78). Birçok yeni fikrin ortaya çıkmasını sağlayan ve literatürdeki birçok kavramın

yenilikçi yaklaşımlarla yeniden şekillendirilmesine katkıda bulunan blok zincirin işleyişi aşağıda Şekil 3'te gösterilmektedir.

Şekil 3. Blok Zincir İşleyişi

Kaynak: Crosby vd. (2016)

Ticarette sınırların ortadan kalkması ve gerek ticari hayatta gerekse bireyler arasındaki karşılıklı işlemler, iletişim teknolojileri ilerledikçe artmaya başlamıştır. Bu işlemler içerisinde yer alan ve hayatımızda önemli bir yere sahip olan para ve transferine ilişkin işlemler de maliyetli ve zaman alıcı bir süreci kapsamaktadır. Bu sebeple blok zincir gibi teknolojik yenilikler hem kripto paraların kullanımına hem de transferine büyük katkı sağlayarak bireyler ve işletmeler tarafından benimsenmesinde büyük rol oynamaktadır (Yalçın ve Gürbüz, 2015: 1192).

Günümüzde kullanılan Euro, Dolar, Türk Lirası gibi, kripto paralar da birer para birimidir. Diğer para birimlerine göre farklılıkları olan kripto para birimlerinin en büyük farkları, dijital platformda işlem görmeleri ve değişim aracı olarak kullanılmalardır (Karaçalı, 2019: 22).

Kripto paraların ilk bilineni ve günümüzde en çok tercih edileni "Bitcoin"dir. 2009 yılından bu yana, kripto para birimlerinin sayısı gittikçe artmaktadır. Günümüzde Bitcoin, Ethereum, XRP, Bitcoin Cash başta olmak üzere 21.058'in üzerinde kripto para bulunmaktadır (<https://coinmarketcap.com/tr/>). Coinmarketcap.com (2022) verilerine göre kripto para piyasasında en fazla işlem gören 10 para birimi aşağıda Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. En Çok İşlem Gören Kripto Paralar

No	Logo	İsim	Sembol
1		Bitcoin	BTC
2		Ethereum	ETH

3		Tether	USDT
4		BNB	BNB
5		USD Coin	USDC
6		Binance USD	BUSD
7		XRP	XRP
8		Dogecoin	DOGE
9		Cardano	ADA
10		Polygon	MATIC

Kaynak: <https://coinmarketcap.com/tr/>

Hiçbir yönetim ve kuruluşa bağlı olmadan işlem gören kripto para birimlerinin taşıdığı özellikler şunlardır (Karaçalı, 2019: 23):

➤ **Kripto paraların fiyatlarında sürekli değişimlerin yaşanması:** Herhangi bir otoriteye bağlı olmayışları, merkezi bir otoriteye kontrol edilmeyişleri ve kullanımının belli bir teknoloji bilgisi gerektirmesi yaygınlaşmasına engel teşkil etmektedir. Bu sebeple sürekli fiyat dalgalanmalarının yaşanması kripto paraların karakteristik özelliklerindedir.

➤ **Bir otorite ya da merkeze bağlı olmama durumu:** Kripto paraların üretilmesi, takası, kripto paralara ilişkin bilgilerin doğrulanamaması gibi işlemler merkezi bir kurum ya da hükümet olmaksızın eşten eşe gerçekleştirilmektedir. Bu durumun kripto paraların en belirgin özelliğini yansıtmaktadır (Karaçalı, 2019: 23).

➤ **Kullanımının anonim özellikte olması:** Kripto para birimlerinin kullanılmasına katkıda bulunan blok zincir teknolojisi kullanıcıların kimliklerinin saklanmasını sağladığından, kullanıcılar tarafından tercih edilmesine, işlemlerin gizlilik ve güven içinde yürütülmesine olanak sağlamaktadır (Hameed ve Farooq, 2016: 425-426).

➤ **Dijital özellik taşımaları:** Bilgisayar algoritmalarıyla şifreleme yapılarak dijital özellikte kullanılan para birimi olan kripto paralar, yüksek işlemci performansı ile üretilmektedir (Sönmez, 2014: 8). Bu sebeple kullanıcılar tarafından alınıp satılması sanal cüzdan fonksiyonu olan yazılım ve programlar vasıtasıyla sağlanmaktadır (Karaçalı, 2019: 23).

Kripto paralar, kullanıcılarına birtakım avantajlar sağlamaktadır. Bu para birimlerinin sağladığı avantajlar şunlardır (URL-4, 2018):

- Merkezi olmayan bir sisteme bağlı ve dünyanın her yerinden ulaşılabilir olması kolay erişim avantajı sağlamaktadır.
- Kripto paraların takası diğer paralara göre daha düşük maliyetlidir.
- Ödeme yapılacak olan kişi/kişilerin adresinin bilinmesi koşuluyla hızlı ve miktar olarak kolay ödeme avantajı vardır.
- Blockchain teknolojisinin sağladığı hizmetler kapsamında hızlı anlaşmalar sağlanır.
- Kullanıcıların izni olmadan varlıklarına ilişkin bilgilerin paylaşılması sağlanır.
- Ödemeler ve gerçekleşen işlemler için düşük komisyon ücretleri alınır.
- Cüzdan sahibi dışında kimse ödeme yapamayacağı için güvenlidir.
- Blok zincir teknolojisi sayesinde kullanıcıların birbirinin kimliği ile ilgili bilgi edinmesi engellenmektedir. Kişisel verilerin gizliliği ön plandadır.
- Vergi kesintilerinin olmaması vergilendirme açısından avantajlıdır.

Kripto paraların sanal ortamlarda işlem görmesi, arz edilmesi gibi bazı durumların yaşanması birtakım dezavantajların da olduğunu açıkça göstermektedir. Kripto paraların kullanıcılarına gerek ekonomik gerekse sosyal açıdan dezavantajları aşağıdaki gibidir (URL-4,2018):

- Kullanıcılara ait sanal cüzdanların internette olması zaman zaman siber güvenlik açısından zafiyetler oluşturarak korsan saldırılarına maruz kalmaktadır.
- Kripto para birimleri ve kullanımı teknolojik ve teknik bilgi gerektirdiği için bu konularda donanımlı olmayanlar sıkıntı yaşamaktadır.
- Herhangi bir otoriteye bağlı olmamasından dolayı denetim yetersizliği yaşanmakta ve bu durum potansiyel riskler oluşturmaktadır.
- Belli bir otoriteye bağlı olmaması, anonim olmasından dolayı yasa dışı işlemler yapan internet sitelerinde kullanımı gerçekleştirilebilir.
- Kısıtlı miktarda arz edilmesi ve bu para fonksiyonlarını karşılamada sorunlara neden olmaktadır.
- Fiyatlarda yaşanan ani dalgalanmalar sebebiyle kullanıcıların fiyat riskleriyle karşılaştıkları görülmektedir.
- Günlük faaliyetleri yerine getirmede yaygın değildirler.

3. KRİPTO PARALARIN DENETİMİ

Kripto paraların sahip olduğu özellikler ve işleyişi, muhasebeleştirilmesi, vergilendirilmesi ve hukuki açıdan zaman zaman birçok sorunu ortaya çıkarmaktadır. Merkezi bir otoritenin olmaması çoğu zaman bu sorunların daha da büyümesine sebep olmaktadır. Bu kapsamda denetim fonksiyonu devreye girmekte ve kripto paraların da denetlenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır.

Denetim, iktisadi birimlere veya dönemlere ait bilgilerin önceden belirlenmiş ölçütlere uygun olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla uzman kişi/kişilerce yapılan değerlendirme süreci olarak tanımlanmaktadır (Gürbüz, 1995: 95). Muhasebe bilgi sistemi içerisinde değerlendirilen ve denetime tabi olan bütün işlemlerde olduğu gibi kripto paraların güvenilir ve dürüst bir şekilde kullanımının sağlanması ve muhasebeleştirilmesi gibi hususlarda da denetimin önemi oldukça büyüktür. Sanal ortamlarda işlem gören kripto paralar, vergi kaçırma amacı olan bireyler için önemli bir fırsattır. Bazı ülkeler tarafından kripto paralara ilişkin yasal alt yapı oluşturulmaya başlansa da hala hali hazırda birçok ülkede mevcut oturmuş bir yasal zemin bulunmamaktadır. Doğal olarak vergilendirmenin yapılamaması vergi kaçırmak isteyen taraflar için bir avantajdır. Bunun yanı sıra sanal olarak gerçekleşen kripto para işlemleri doğrudan alıcı ile satıcı arasında gerçekleşmektedir. Alıcı ve satıcılara ilişkin kimlik bilgilerinin gizli olması da vergilendirmeyi olumsuz etkileyen durumlardandır (Şahin, 2018: 918). Bu sebeple kripto para birimleri birçok kişi tarafından tercih edilmektedir. Vergi kaçakçılığının önüne geçilmesi ve ülke çıkarlarının korunması amacıyla kripto paraların denetiminin yapılması ve buna yönelik önemlerin alınması gerekmektedir.

Kripto paraların kullanımıyla ilgili dijitalleşme sürecinin getirdiği teknolojik yeniliklerden biri olan Blokchain ile bilgilerin anlık kaydedilmesi, herkes tarafından görülme imkânının olması, işlemlerle ilgili habersiz bir şekilde işlem yapılmasının mümkün olmaması, doğru bilgiye ulaşımın sağlanması gibi durumlardan dolayı olumlu bir gelişmedir. Ancak Blokchain teknolojisinin kullanımı kripto paraların denetimi açısından bazı zorlukları da beraberinde getirmektedir. Merkezi bir otoritenin olmaması ve kripto para birimleriyle işlem yapanların kimliğinin belirlenememesi kripto paraların denetimini ve sürecini olumsuz etkilemektedir. Yine kripto paralar ile ilgili yeterli bilgi sahibi olunmaması, yüksek seviyede teknolojik ve teknik bilgi gerektirmesi gibi nedenlerden dolayı uzman denetçilerin bulunması zor olmaktadır. Bu nedenle denetim işiyle ilgilenen kamunun ve özel sektörün bu konuya eğilmesi ve bu alanda kendini yetiştirecek, yeniliklere açık ve donanımlı personelle çalışması gerekmektedir. Güncel olayların, teknolojinin takip edilmesi ve bu hususta eğitim programları, seminer ve toplantıların düzenlenerek denetim işini üstlenen personelin eğitilmesi gerekmektedir.

Kripto paraların merkezi bir otoriteye bağlı olmaması ve denetlememesi kara para aklamayı oldukça kolaylaştırmaktadır. Finansal faaliyetlerin saklanması kara para aklamayı kolaylaştırdığı için kripto paralarda kara para aklama olayı çok sık görülmektedir. Kripto paraların finansal sistemlerde bir kripto para biriminde diğerine dönüştürülmesi ya da kripto para biriminden itibari para birimine dönüştürülmesi çok kolaydır. Bu durum kripto para birimini kullanan suçluların yasa dışı kazanımlar elde etmesine olanak sağlamaktadır. Son yıllarda uyuşturucu kartellerinin de içinde bulunduğu birçok suç örgütleri sınırlar ötesine yüksek meblağlarını transfer etmek ya da finansal faaliyetlerini saklamak amacıyla kripto para birimlerinden faydalanmaktadır. Bu gibi olayların engellenmesi kripto para birimleri için merkezi otoritelerin kurulmasını ve denetimlerinin sıklıkla yapılması ihtiyacını ortaya

çıkarmaktadır (Balcı ve Çakır,2021: 312-313). Günümüzde denetim, denetim standartlarının uygulanması ve denetime ilişkin faaliyetler oldukça önem kazanmış ve birçok firma tarafından uygulanmaya başlanmıştır. Kripto paraların piyasalarda yer alması da finansal sistemi etkilediği için denetimi de büyük ölçüde önem arz edecektir.Bu kapsamda denetim faaliyetlerinin düzenli bir şekilde yapılması hem denetim firmaları tarafından hem de devlet desteğiyle denetim otoritelerinin kurulmasıyla sağlanabilir .

Kripto paraların denetimiyle ilgili bu bilgiler bir bütün olarak değerlendirildiğinde alınabilecek önlemlerden bazıları şunlardır (Marian, 2016: 927-928):

- Kripto paralar üzerinde belli bir merkezi otorite gücü sağlanmalı,
- Merkezi otoriteler tarafından kripto paralarla ödeme yasaklanarak oluşan talep azaltılmalı,
- Piyasada dolaşımı sınırlandırılmalı ve etkin bir denetime tabi tutulmalı,
- Kripto paraların değişiminin sağlandığı internet sitelerinde hesap sahiplerine ilişkin bilgilerin merkezi bir otorite tarafından alınması sağlanabilmelidir.

4. SONUÇ

Gelişen dijitalleşme süreciyle birlikte hayatımızın bütün alanlarını olduğu gibi ekonomik, ticari hayatımızı da yakından ilgilendiren birçok gelişme yaşanmaktadır. Bazı gelişmeler sadece bu alanlarla sınırlı kalmayıp muhasebe, finans, vergilendirme, denetim gibi alanlarını da etkisi altına almaktadır. Son yıllarda bilinen en önemli örneklerden birisi kripto paraların ortaya çıkmasıdır. Kripto paraların ortaya çıkması ve günden güne artarak ekonomide rol oynamaya başlaması ülkelerin yasal olarak da hazırlıklı olmasını gerektirmektedir. Ancak ülkelerin yasal düzenlemelere mesafeli yaklaşması işleyiş noktasında birtakım sorunlara neden olmaktadır. Kripto paraların muhasebeleştirilmesi, vergilendirmeye tabi olup olmaması, korunması gibi sorunlar bunlardan bazılarıdır.

Kripto paraların muhasebeleştirilmesine ilişkin ortak bir yargının olmaması, vergilendirmede kullanılabilmesi konusunda görüş farklılıklarının olması konunun giderek daha karmaşık bir hâl almasına neden olmaktadır. Bu sebeple sorun oluşturabilecek bu durumlarla ilgili bir görüş birliğinin sağlanması şarttır. Bu işlemlerin yapılmasının sağlanması açısından yetkin bir denetim mekanizmasının oluşturulması gerekmektedir.

Sonuç olarak, muhasebeleştirilme işlemlerine ilişkin belirlenmiş ölçütlere uygun olup olmadığının denetlenmesi, vergilendirmenin kayıt dışı ekonomiyi önlemek için doğru yapıp yapılmadığı gibi hususların mutlaka denetlenmesi ve raporlanması bir düzenin oluşturulması ve

sonraki aşamalar için zemin oluşturulması noktasında büyük rol oynamaktadır. Bu sebeple denetim komitelerinin bu konularla ilgili eğitilmesi ve desteklenmesi sürece olumlu katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Aslan, A. (2018). Kripto para olgusu ve Blockchain teknolojisi: Ekonomik aktörlerin tepkisi, maliyet analizi, Var modeli ve Granger nedensellik testi ayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). *Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Aslan, Ü. (2020). Kripto Para Muhasebe Üzerine Yapılan Tartışmalar ve Finansal Raporlama Üzerindeki Etkileri. *TİDE Academia Research(2)*, 257-286.
- Ateş, B. (2016). Kripto Para Birimleri, Bitcoin ve Muhasebesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 349-366.
- Balcı, M., & Çakır , K. (2021). Kripto Paraların Karapara Aklama Yöntemi Olarak Kullanılması. *Ceza Hukuku Dergisi(46)*, 311-332.
- Ciaccian, P., Rajcaniova, M., & Kancs, , D. (2018). Virtual Relationships: Short and Long Run Evidence from Bitcoin and Altcoin Markets. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 52, 173-195.
- Crosby, M., Pattanayak, P., Verma, S., & Kalyanaraman, V. (2016). Blockchain technology: Beyond bitcoin. *Applied Innovation(2)*, 6-10.
- Çetinkaya, Ş. (2018). Kripto Paraların Gelişimi Ve Para Piyasalarındaki Yerinin Swot Analizi İle İncelenmesi. *Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2(5), 11-21.
- Dizkırıcı, S., & Gökgöz , A. (2018). Kripto Para Birimleri ve Türkiye’de Bitcoin Muhasebesi. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 92-105.
- Güdelci, E. (2020). UFRS Kapsamında Kripto Para İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi:Kripto Paralar Gerçekten Para mı? *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22(2), 237-257.
- Gürbüz, H. (1995). *Muhasebe Denetimi*. İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.
- H. (tarih yok).
- Hameed, S., & Farooq, S. (2016). The Art Of Crypto Currencies. *International Journal of Advanced Computer Science and Applications*, 7(12), 426-435.
- Karaçalı, C. (2019). Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi: Bir Uygulama (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). *Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .*
- Kızıl, E. (2019). Türkiye’de Kripto Paranın Vergilendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesi. *Mali Çözüm Dergisi*, 29(155), 179–196.
- Kripto Para Sayısı* . (2022). <https://coinmarketcap.com/tr/> adresinden alındı
- Kripto Paraların Avantaj ve Dezavantajları* . (2018). URL-4: <http://coin-turk.com/> adresinden alındı
- Marian, O. Y. (2016). Kripto Para Birimi Üstün Vergi Cenneti Mi? Çev. Sedef Pelin Gürlek Keleş. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 7(2).

- Özkan, K. M. (2018). *Bitcoin ve Blockchain Nedir? Ne Değildir?* <https://kamilmehmetozkan.com/2018/04/20/bitcoin-ve-blockchain-nedir-ne-degildir/> adresinden alındı
- Parasız, İ. (2007). *Finansal Kurumlar ve Piyasalar*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Polat, M., & Gemici, E. (2018). Bitcoin ve Altcoinler Arasındaki İlişki. 22. *Finans Sempozyumu* (s. 83-90). Mersin : Mersin Üniversitesi.
- Raiborn, C., & Sivitanides, M. (2015). Accounting Issues Related to Bitcoins. *'e Journal of Corporate Accounting & Finance*, 25-35.
- Salihoğlu, E., & Han, A. (2019). Bitcoin ve Seçilmiş Kripto Para Birimlerinin Fiyatları Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme. 4. *Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Kongresi*, (s. 616-622). Ankara .
- Sönmez, A. (2014). Sanal Para Bitcoin. *The Turkish Online Journal of Design. Art and Communication*, 4(3), 1-14.
- Şahin, O. N. (2018). TMS & TFRS Işığında Muhasebe, Vergi ve denetim Açısından Bitcoin ve Diğer Kripto Para Birimleri. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(4), 898–923.
- Şak, N. (2021). Kripto Paralar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Hatemi-J Asimetrik Nedensellik Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 12(29), 149-175.
- Yalçın, N., & Gürbüz, F. (2015). Açık Kaynak Para Birimi Bitcoin. *XVII. Akademik Bilişim Konferansı* (s. 1190-1195). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Yalçın, S. (2019). Kripto Değişim Araçlarının Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(81), 101-120.
- Yüksel, F. (2020). Kripto Varlıklar ve IFRS Kapsamında Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Vergi Dünyası Dergisi*, 13(2), 429-451.